

СОЦІАЛЬНА МЕДИЦИНА І ФАРМАЦІЯ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

УДК 615.03:659.3

<https://doi.org/10.24959/sphhcj.22.268>

А. А. Котвицька, А. В. Волкова, О. С. Овакімян, Ю. В. Корж, І. О. Сурикова, О. В. Севрюков

Національний фармацевтичний університет
Міністерства охорони здоров'я України, м. Харків

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОБІЗНАНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЯК ПОТРЕБИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА В ПИТАННЯХ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЛІКІВ

Мета – дослідити фармацевтичну обізнаність населення в питаннях раціонального використання ліків за допомогою інноваційних маркетингових інструментів.

Матеріали та методи. Наведено результати електронного опитування відвідувачів аптек згідно з анкетними питаннями авторського соціального проекту «Важливі факти про ліки», впровадженого аптечними закладами. Аналіз даних супроводжується використанням методів соціологічного опитування, описової статистики, графічного аналізу, прийомів групування та узагальнення.

Результати дослідження. На основі узагальнення даних виявлено наявну кореляцію рівня залученості відвідувачів аптеки у проєкт із зацікавленістю щодо отримання важливих фактів про ліки. За кількістю наданих відвідувачами відповідей під час реалізації проєкту можна стверджувати, що найбільш привабливою стала інформація про вплив ЛЗ під час керування транспортним засобом, а вдвічі менше привабили факти про особливості застосування ліків для дітей. Визначено, що найбільш відомими для учасників проєкту стали загальні важливі факти про ЛЗ – пересічно 53 % респондентів мають достатній рівень обізнаності. Так, найбільший рівень обізнаності визначено щодо спричинення побічних ефектів у разі одночасного вживання ліків та алкоголю; підвищення кров'яного тиску в разі, якщо ліки містять кофеїн; суворого дотримання інструкції щодо вживання ліків. Достатня кількість учасників проєкту (44 % від загальної кількості відвідувачів аптек, які надали відповіді) зазначила, що їм відомі факти про особливості застосування ЛЗ для дітей до одного року. Найменшим виявився рівень фармацевтичної обізнаності відвідувачів аптек щодо важливих фактів про дію ЛЗ на організм людини під час керування транспортним засобом – 33 % серед усіх відвідувачів аптек, які надали відповіді. Так, відвідувачі аптек не обізнані про те, які антигістамінні ЛЗ не можна вживати водіям.

Висновки. На підставі проведеного аналізу виявлено високий рівень самомотивації відвідувачів до розширення діапазону важливих знань про ЛЗ та дієвість інноваційних маркетингових інструментів щодо формування фармацевтичної обізнаності населення в питаннях раціонального використання ліків.

Ключові слова: фармацевтична інформація; фармацевтична обізнаність населення; відповідальне самолікування; соціальний проєкт.

A. A. KOTVITSKA, A. V. VOLKOVA, O. S. OVAKIMIAN, Iu. V. KORZH, I. O. SURIKOVA, O. V. SEVRIUKOV
National University of Pharmacy of the Ministry of Health of Ukraine, Kharkiv

THE STUDY OF PHARMACEUTICAL AWARENESS OF THE POPULATION AS THE MODERN SOCIETY NEED IN THE RATIONAL USE OF MEDICINES

Aim. To study pharmaceutical awareness of the population in the rational use of medicines using innovative marketing tools.

Materials and methods. The results of an electronic survey of visitors to pharmacies using questionnaires of the author's social project "Important facts about medicines" implemented by pharmacies are presented. The data analysis was accompanied by the use of sociological survey methods, descriptive statistics, graphic analysis, grouping methods and generalization of data.

Results. Based on the data generalization the existing correlation between the level of involving pharmacy visitors in the project with the interest in obtaining important facts about medicines was found. According to the number of responses provided by visitors during the project implementation, it can be

argued that the most attractive was the information about the impact of medicines while driving, and half as attractive were the facts about the peculiarities of using medicines for children. It was determined that the most general important facts about medicines were well-known for the project participants; on average 53 % of respondents had a sufficient level of awareness. Thus, the highest level of awareness was determined regarding the side effects in case of simultaneous use of medicines and alcohol; increased blood pressure in case of medicines containing caffeine; strict compliance with the patient information leaflet for taking medicines. A sufficient number of project participants (44 % of the total number of pharmacy visitors who responded) indicated that they were aware of the facts about the peculiarities of using medicines for children under one year of age. The level of pharmaceutical awareness of pharmacy visitors concerning important facts about the effects of medicines on the human body while driving was the lowest; it was 33% among all pharmacy visitors who responded. For example, pharmacy visitors were not aware of what antihistamines should not be taken by drivers.

Conclusions. Based on the analysis a high level of self-motivation of visitors to expand the range of important knowledge about medicines and the effectiveness of innovative marketing tools to create pharmaceutical awareness of the population in issues of the rational use of medicines has been revealed.

Key words: pharmaceutical information; pharmaceutical awareness of the population; responsible self-medication; social project.

Постанова проблеми. На сьогодні для більшості людей лікарські засоби (ЛЗ) є обов'язковим атрибутом життя. І в ситуації обрання стратегії відповідального самолікування зазначена тенденція спонукає підвищувати власний освітній статус у напрямі отримання знань із медицини та фармації. Але, на жаль, рівень фармацевтичної обізнаності населення все ще залишається низьким.

У сучасному повсякденному житті українців, у ситуації невизначеності та ризиків все більша частина населення, не маючи змоги чи бажання звернутися до лікарів по медичну допомогу, обирає стратегію самолікування. За офіційними даними Міністерства охорони здоров'я України, понад 50 % хворих постійно вдаються до самолікування [1, 2]. Із цим не всі з них замислюються про можливу шкоду від нераціонального застосування ліків для власного здоров'я. Частина взагалі не бачить суттєвої різниці між наданням медичної і фармацевтичної допомоги фахівцями сфери охорони здоров'я та самолікуванням.

Для розвитку стратегії відповідального самолікування серед населення до початку воєнних дій було багато підстав. Це й стрімкий розвиток фармацевтичного сектора сфери охорони здоров'я, збільшення кількості фармацевтичних підприємств та аптечних закладів, збільшення номенклатури ЛЗ і кількості фахівців у галузі фармації, кількість відомостей рекламного характеру про ЛЗ, медичні вироби тощо у медіапросторі України [3-6]. Але сучасний стан ще більше загострив проблему нераціонального й безконтрольного застосування ліків населенням з метою самолікування.

Безперечним є факт, що ефективність лікування залежить від обізнаності населення про особливості використання ЛЗ. На жаль, сьогодні серед українців спостерігається тенденція щодо відсутності достатнього рівня знань про користь і ризики використання ліків, правила вживання, особливості їх взаємодії в разі сумісного застосування та з їжею тощо.

Надзвичайно важливим є своєчасне, відповідне й чітке спілкування людини, яка вдається до самолікування, і представника сфери охорони здоров'я, зокрема фармацевта. Ефективне спілкування саме з фармацевтом є важливе для того, щоб дати змогу відвідувачеві аптеки приймати обґрунтовані рішення щодо відповідального застосування ЛЗ та збереження власного здоров'я.

З іншого боку, анкетне опитування споживачів ЛЗ і фармацевтів щодо задоволеності ними якістю фармацевтичного забезпечення на етапах роздрібною реалізації ліків засвідчило наявність помилок, пов'язаних із відпуском ЛЗ. Так, на думку 69 % фармацевтів і 48 % відвідувачів аптек, інколи трапляються помилки під час надання фармацевтичної допомоги в аптечних закладах. Зокрема, респонденти зазначили випадки неврахування та відсутності попередження про можливу взаємодію ЛЗ з іншими ліками, про побічні реакції та протипоказання до застосування, про взаємодію лікарського препарату з їжею та алкоголем, коли це було необхідно [7-8].

Отже, можна стверджувати, що саме фармацевти безпосередньо долучаються до процесу підвищення рівня фармацевтичної

обізнаності населення під час коректного здійснення фармацевтичної опіки. Поряд із цим інноваційним методом підвищення рівня поінформованості й знань про ліки стає також використання програмно-інформаційних маркетингових каналів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

З огляду на загальносвітову диджиталізацію суспільства й підвищення доступності інформації для населення особливо актуальним постає питання вивчення впливу таких змін на систему охорони здоров'я, на рівень обізнаності й грамотності населення, зокрема в питаннях раціонального і відповідального використання ЛЗ. Так, аналіз останніх публікацій засвідчив, що питання коректного тлумачення і використання медичної і фармацевтичної інформації є предметом дослідження науковців у різних країнах світу [9-11]. Особливу увагу приділено саме аспектам медичної і фармацевтичної грамотності в сучасному суспільстві серед різних вікових груп населення [12-14].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальності набуває і аналіз використання інформаційних маркетингових каналів для оцінювання правильного розуміння та використання медичної і фармацевтичної інформації населенням з метою подальшого розроблення заходів з підвищення рівня фармацевтичної обізнаності населення про ЛЗ, а отже, і для розвитку відповідального самолікування в українському суспільстві.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження фармацевтичної обізнаності населення в питаннях раціонального використання ЛЗ за допомогою інноваційних маркетингових інструментів. Матеріалами дослідження стали результати електронного опитування відвідувачів аптек згідно з анкетними питаннями розробленого авторами та впровадженого аптечними закладами соціального проєкту «Важливі факти про ліки». Під час дослідження використано методи соціологічного опитування, описової статистики, графічного аналізу, прийоми групування та узагальнення даних.

Викладення основного матеріалу дослідження. Безперечно, маркетинг взаємодіє є важливим елементом концепції

холістичного маркетингу, адже містить досить ефективні й інноваційні інструменти для досягнення максимальної клієнтоорієнтованості. У сучасних умовах розвитку діяльності суб'єктів господарювання з роздрібною торгівлю ЛЗ одним з інноваційних маркетингових інструментів, спрямованим на комунікацію відвідувача (пацієнта) аптеки, фармацевта й компанії-замовника, стає «SIM Monitoring» [15].

За допомогою використання в аптеках такого сучасного каналу прямої комунікації можна реалізувати рекламну та маркетингову функцію (комунікація на етапі просування безрецептурних ЛЗ), ознайомити відвідувача з асортиментом ліків, надати інформаційну підтримку з фармацевтичних питань тощо. Інформацію, спрямовану на організацію комунікації, демонструють на 10-дюймовому планшеті, який стаціонарно встановлюють у доступному для контакту з відвідувачем місці, наприклад, у прикасовій зоні торгівельного залу аптеки. Сьогодні цей інструмент впроваджено в багатьох популярних аптечних мережах країни, зокрема в «Аптека 9-1-1». Партнерами-рекламодавцями постають провідні фармацевтичні компанії.

Але, на наш погляд, наразі не цілком використовують можливості реалізації соціальної функції такого каналу комунікації. В умовах підвищення рівня самолікування серед населення України, необхідності активнішого впровадження в практичну діяльність фармацевтичних працівників проведення ефективної фармацевтичної опіки підвищення рівня фармацевтичної обізнаності серед населення саме засобами «SIM Monitoring» може і повинне стати допоміжним ефективним інструментом реалізації соціальної складової діяльності аптек.

З метою визначення кола питань, що цікавлять відвідувачів аптек, та підвищення рівня фармацевтичної обізнаності про несприятливі ефекти від нераціонального використання ЛЗ було розроблено соціальний проєкт «Важливі факти про ліки». Ініціатором впровадження цього проєкту серед відвідувачів аптек стала кафедра соціальної фармації Національного фармацевтичного університету за підтримки керівництва «Аптека 9-1-1» у місті Харкові.

Проект «Важливі факти про ліки» спрямований не лише на підвищення поінформованості відвідувачів аптек щодо доцільності використання «SIM Monitoring». На меті – донести інформацію до відвідувачів аптек про найбільш розповсюджені помилки під час застосування ліків та підвищити рівень поінформованості про ліки та їх вплив на організм людини.

Реалізація соціального проекту відбулась у червні-липні 2021 року в 10 аптеках м. Харкова мережі «Аптека 9-1-1». Обґрунтування вибору аптечних закладів базувалось на типології сучасних аптек, серед яких визначальна роль належить аптекам у спальних районах – «біля будинку». Роль такого формату функціонування аптек у житті українців значно підвищилась в період пандемії коронавірусу через небажання помітної частини співвітчизників з'являтися в громадських місцях.

Методологія опитування передбачала етап консультативної роботи з фармацевтами. За результатами проведених інтерв'ю (27 інтерв'ю методом face-to-face) визначено, що в рамках реалізації комплексної програми взаємодії фармацевта з відвідувачем аптеки більшість додаткових питань з боку відвідувачів стосувалась особливостей застосування ЛЗ для лікування дітей, можливостей застосування під час керування транспортними засобами, часу вживання ліків, їх взаємодії з продуктами харчування тощо. Саме тому в основу методології соціального проекту «Важливі факти про ліки» закладено такі питання (табл.).

Дизайном соціального проекту передбачено демонстрацію кожного питання 10 разів на день (тобто 210 питань на день) протягом двох тижнів (14 днів). Кількість учасників соціального проекту склала 1400 осіб.

Умовно розподіливши інформацію про важливі факти про ЛЗ за напрямками, ми визначили 3 блоки питань: загальні важливі факти про ліки (питання № 6-13); важливі факти про дію ліків на організм людини під час керування транспортним засобом (питання № 1-5); важливі факти про ліки для дітей до одного року (питання № 14-21).

Соціальну складову проекту реалізовано в наданні важливої інформації відвідувачам під час відповідей на питання.

Так, наприклад, якщо учасники проекту не знають про те, що ліки від застуди, які містять парацетамол, не можна комбінувати між собою, чи вагаються з відповіддю на це питання, то на екрані з'являється важлива інформація у вигляді попередження про те, що одночасне вжиття таких ліків може викликати передозування парацетамолом. Діагностика знання про те, що сорбенти не можна вживати разом з іншими ліками, супроводжується інформацією, що такі сорбенти, як вугілля активоване тощо, будуть адсорбувати інший ЛЗ і лікувальна дія не наступить. Питання про обізнаність вживання протиалергійних (антигістамінних) ліків водіями супроводжується інформацією про те, що такі протиалергійні засоби, як «Діазолін», «Супрастин», «Тавегіл», «Фенкарол», «Кларитин» викликають сильну млявість і сонливість. А, наприклад, у відповіді на питання про можливість застосування масляних розчинів назальних крапель дітям до року зазначено, що саме їх не варто застосовувати для лікування дітей до 2 років, бо це може призвести до розвитку пневмонії.

Отже, перший блок соціального проекту «Важливі факти про ліки» охоплює інформацію про те, які ліки краще запивати водою; демонструє перелік ЛЗ, що мають заборону використання з пробіотиками; звертає увагу учасників проекту на заборону використання сорбентів з іншими ліками, на підвищення кров'яного тиску під час використання ліків, які містять кофеїн, на можливість виникнення залежності від тривалого вживання заспокійливих ЛЗ, що містять фенобарбітал; фокусується на забороні комбінування ліків від застуди, що містять парацетамол; попереджає про необхідність дотримання інструкції щодо вживання ЛЗ; про те, що одночасне вживання ліків та алкоголю викликає тяжкі побічні ефекти.

Другий блок – важливі факти про дію ліків на організм людини під час керування транспортним засобом – містить інформацію про перелік протиалергійних (антигістамінних) ліків, які не можна вживати водіям, факти про вплив порошків від застуди, ліків від діареї на організм водіїв. Також фіксується рівень обізнаності учасників

Таблиця

ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЄКТУ «ВАЖЛИВІ ФАКТИ ПРО ЛІКИ»

№ з/п	Питання	Відповідь	
		так	ні
1	Чи відомо вам, які протиалергійні (антигістамінні) ліки не можна вживати водіям?	так	ні
2	Чи знаєте ви, що добре відомі порошки від застуди не рекомендовано вживати водіям?	так	ні
3	Чи відомо вам, які ліки від діареї небезпечні для водіїв за кермом?	так	ні
4	Чи знаєте ви, що в настоянках, сиропах чи спреях для горла міститься спирт?	так	ні
5	Чи можна використовувати ліки для підвищення потенції водіям за кермом?	так	ні
6	Чи знаєте ви, що ліки краще запивати водою?	так	ні
7	Чи знаєте ви, з якими ліками категорично не можна одночасно вживати пробіотики?	так	ні
8	Чи знаєте ви, що сорбенти не можна вживати разом з іншими ліками?	так	ні
9	Чи знаєте ви, що ліки, які містять кофеїн, можуть підвищувати кров'яний тиск?	так	ні
10	Чи знаєте ви, що ліки від застуди, що містять парацетамол, не можна комбінувати між собою?	так	ні
11	Чи знаєте ви, що треба суворо дотримуватися інструкції щодо вживання ліків: до, після чи під час їди?	так	ні
12	Чи знаєте ви, що тривале вжиття заспокійливих ліків, які містять фенобарбітал, може викликати залежність?	так	ні
13	Чи знаєте ви, що одночасне вжиття ліків та алкоголю може спровокувати тяжкі побічні ефекти?	так	ні
14	Чи знаєте ви, що ліки для лікування болю в горлі у вигляді аерозолів (спреїв) не можна застосовувати дітям до року?	так	ні
15	Чи можна застосовувати масляні розчини назальних крапель дітям до року?	так	ні
16	Чи відомі вам особливості застосування ентеросорбентів (вугілля активоване, «Смекта», «Атоксил») дітям до року?	так	ні
17	Чи відомо вам, які жарознижувальні ліки необхідно застосовувати дітям до року?	так	ні
18	Чи знаєте ви, у яких формах доцільно застосовувати жарознижувальні ліки (парацетамол) дітям до року?	так	ні
19	Чи відомі Вам особливості застосування ліків (симетикону) проти колік у немовлят?	так	ні
20	Чи відомо вам, з якою метою дають вітамін D дітям до року?	так	ні
21	Чи знаєте ви, у яких формах краще давати вітамін D дітям до року?	так	ні

проєкту щодо використання водіями за кермом ліків для підвищення потенції та настоянок, сиропів чи спреїв для горла, що містять спирт.

Третій блок питань дозволяє діагностувати обізнаність відвідувачів про застосування ліків для дітей до одного року. Питання стосуються можливості використання ліків для лікування болю в горлі у вигляді аерозолів; застосування масляних розчинів назальних крапель; ентеросорбентів (вугілля активоване, «Смекта», «Атоксил»); жарознижувальних ЛЗ, зокрема доцільності застосування різних форм жарознижувальних ліків (парацетамолу). Окрім цього, проєкт спрямовано на розповсюдження інформації про особливості застосування ЛЗ (симетикону) проти колік у немовлят, мети

та форм застосування вітаміну D для лікування дітей до року.

Отримані дані свідчать про те, що рівень залученості відвідувачів аптеки в проєкт корелює із зацікавленістю тим чи іншим блоком питань. Так, за кількістю наданих відвідувачами відповідей під час реалізації проєкту можна стверджувати, що найбільш привабливою стала інформація про вплив ЛЗ під час керування транспортним засобом, а вдвічі менше привабили факти про особливості застосування ліків для дітей (рис. 1).

Найбільш відомими для учасників проєкту стали загальні важливі факти про ЛЗ. Пересічно 53 % респондентів мають достатній рівень обізнаності щодо загальних питань впливу ЛЗ на організм людини (рис. 2).

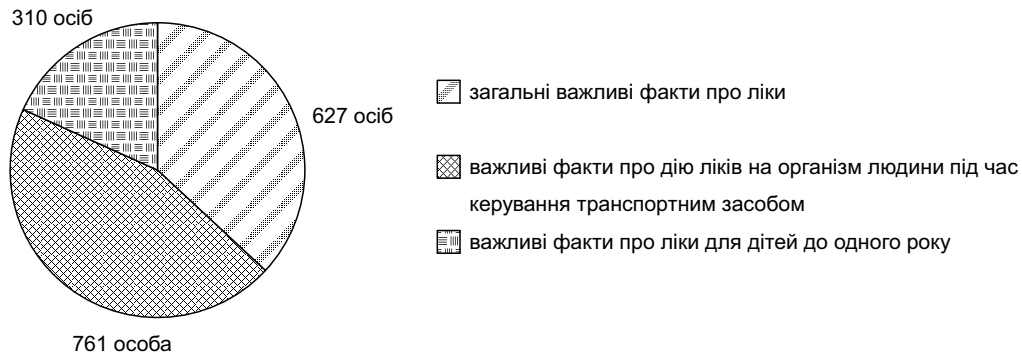

Рис. 1. Показники привабливості відвідувачів аптек до питань соціального проєкту «Важливі факти про ліки» (кількість відповідей за блоком питань)

Достатня кількість учасників проєкту (44 % від загальної кількості відвідувачів аптек, які надали відповіді) зазначила, що їм відомі факти про особливості застосування ЛЗ для дітей до одного року.

Найменшим виявився пересічний відсоток обізнаності відвідувачів аптек щодо важливих фактів про дію ЛЗ на організм людини під час керування транспортним засобом – 33 % серед усіх відвідувачів аптек, які надали відповіді.

Результати дозволили проаналізувати рівень обізнаності відвідувачів щодо отримання важливих фактів про ЛЗ. Так, наприклад, найбільший рівень обізнаності визначено щодо спричинення побічних ефектів у разі одночасного вжиття ліків та алкоголю; підвищення кров'яного тиску в разі, якщо ліки містять кофеїн; суворого дотримання інструкції щодо вживання ліків – до, після чи під час їди – та кращого засвоєння, якщо запивати ліки водою.

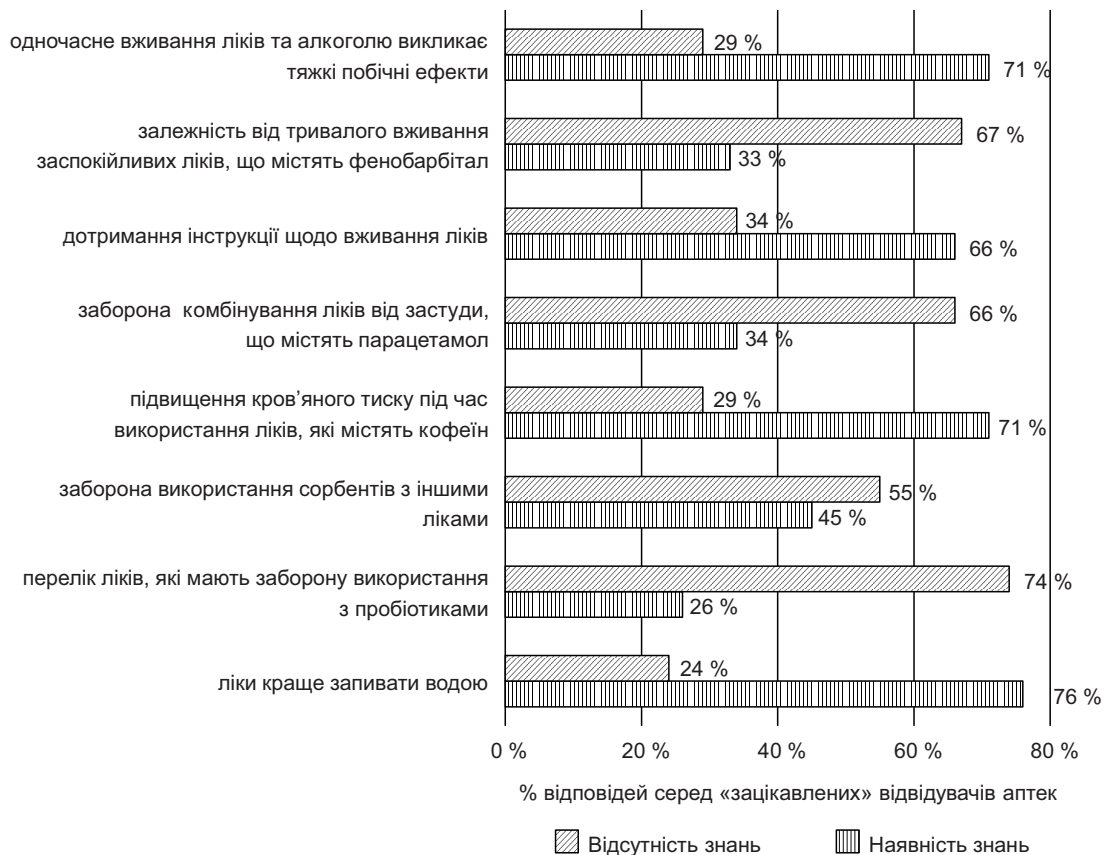

Рис. 2. Наявність/відсутність знань учасників соціального проєкту щодо загальних фактів про дію ліків на організм людини

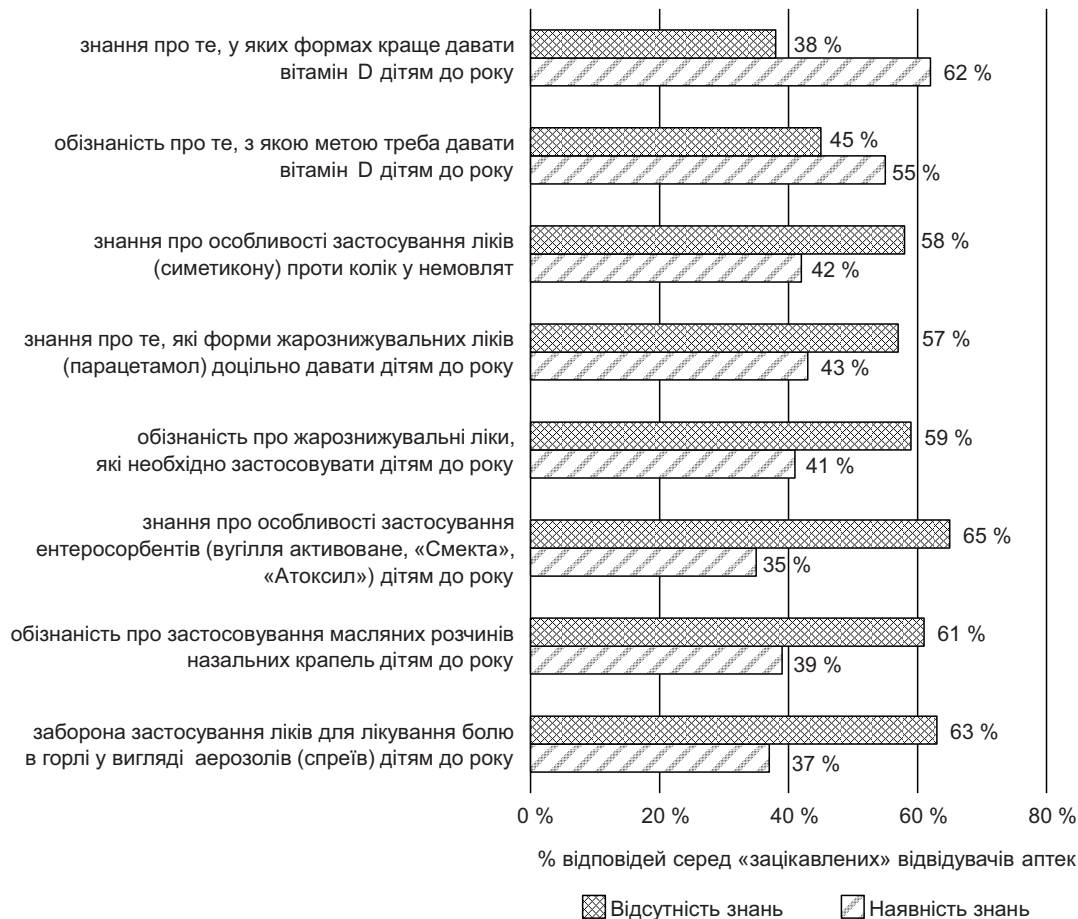

Рис. 3. Наявність/відсутність знань учасників соціального проекту щодо особливостей застосування ліків для дітей до одного року

Найменший рівень поінформованості про ЛЗ та їх вплив на організм людини визначено за категорією «водії». Так, наприклад, відвідувачі аптеки не обізнані про те, які протиалергійні (антигістамінні) ЛЗ не можна вживати водіям чи які добре відомі ліки від застуди не рекомендовано їм вживати.

Значна кількість учасників соціального проекту «Важливі факти про ліки» не знала, з якими ЛЗ неприпустимо одночасно вживати пробіотики; що ліки від застуди, які містять парацетамол, не можна комбінувати між собою; що тривале вживання заспокійливих ліків, які містять фенобарбітал, може викликати залежність.

Серед категорії «обізнаність про ліки для лікування дітей до року» найменш відомими фактами були такі: не можна застосовувати дітям ЛЗ для лікування болю в горлі у вигляді аерозолів (спреїв); є особливості застосування ентеросорбентів (вугілля активоване, «Смекта», «Атоксил») дітям до року.

Недостатній рівень обізнаності й щодо застосування жарознижувальних ЛЗ для дітей. Про знання щодо форми застосування вітаміну D та масляних розчинів назальних крапель для дітей до одного року зазначило більше половини учасників проекту. Пересічний рівень обізнаності відвідувачів зафіксовано у відповідях про наявність спирту в настоянках, сиропках чи спреях для горла, про заборону вживати сорбенти разом з іншими ліками, про мету застосування вітаміну D у дітей до року.

Отже, обізнаність у питаннях здоров'я, на наш погляд, формується як специфічна навичка людини, яка не є вродженою, але набувається в процесі життя. Це сукупний результат пізнавальних здібностей, життєвого досвіду, знань та можливостей людини. Застосування різних інформаційних і маркетингових інструментів лише сприяє підвищенню рівня фармацевтичної обізнаності населення. Позитивно в цьому напрямі буде настанова на раціональне та

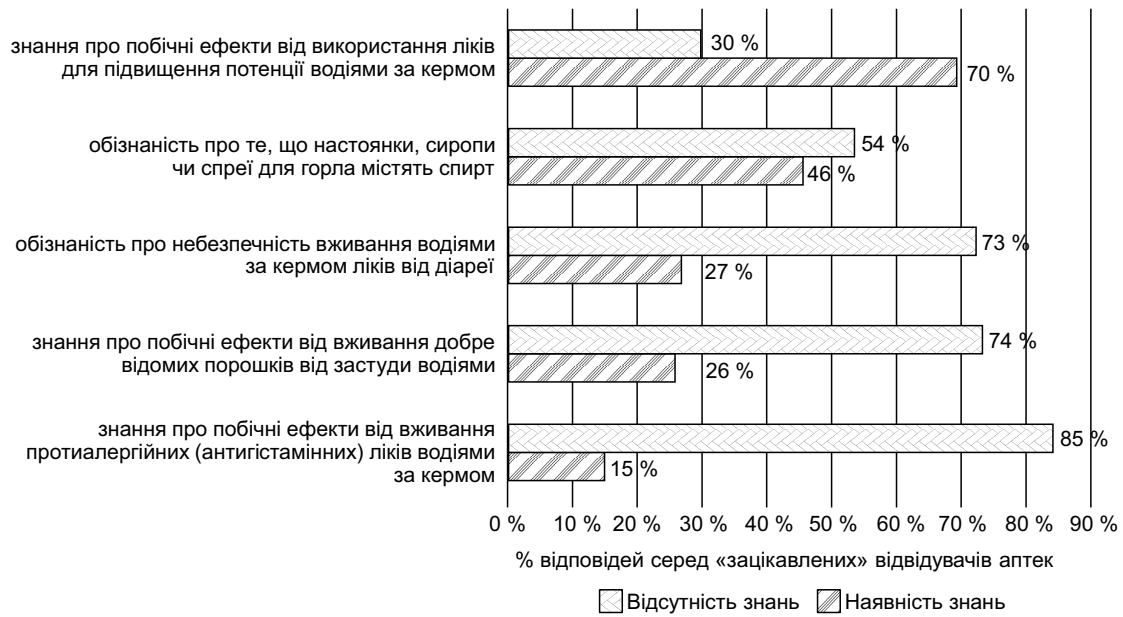

Рис. 4. Наявність/відсутність знань учасників соціального проекту щодо дії ліків на організм людини під час керування транспортним засобом

відповідальне використання ЛЗ населенням, тобто усвідомлення ризиків і розумне використання лише за потреби. Саме так відбувається впровадження основ self-care – тобто сучасного способу піклування про себе, про власне здоров'я та самопочуття. Зазначений тренд загалом сприяє покращенню рівня обізнаності населення щодо безпеки самолікування, підвищенню рівня відповідальності в процесі самолікування, поінформованості щодо важливих фактів про застосування ЛЗ.

З іншого боку, відповідальне самолікування вимагає від населення наявності спеціальних знань з питань самостійного, але безпечного використання ЛЗ, а саме: як вживати ліки та контролювати їхню дію; які побічні та/або небажані реакції від застосування ЛЗ можуть виникнути і як діяти в цьому випадку. Також актуальності набуває отримання спеціальних знань про тривалість використання ЛЗ; термінів звернення до лікаря по професійну консультацію тощо з огляду на те, що нині у фармацевтичному просторі спостерігається інформаційний дисонанс процесу організації відповідального самолікування та підвищення рівня фармацевтичної обізнаності серед населення України.

Висновки. За підсумками соціального проекту визначено зацікавленість у знаннях

про особливості застосування та дії ліків на організм людини з боку відвідувачів аптек. Проект продемонстрував не тільки високий рівень власної мотивації відвідувачів щодо участі в проекті й розширення діапазону важливих знань про ліки, а й дієвість такого маркетингового інструменту, як «SIM Monitoring» в процесі реалізації соціальної складової в діяльності аптечних закладів. Саме така тенденція дозволяє стверджувати, що кафедра соціальної фармації НФаУ за підтримки керівництва «Аптеки 9-1-1» розпочала соціально значущий експеримент, спрямований на підвищення рівня фармацевтичної обізнаності населення і формування націленості на відповідальне самолікування з боку відвідувачів аптек.

Подальше підвищення рівня фармацевтичної обізнаності населення в Україні зможе змінити загрозливу статистику самолікування на користь якісного та фахового лікування, бажання отримувати професійну, доступну, надійну, актуальну й корисну інформацію про ЛЗ у процесі фармацевтичної опіки. Бо саме фармацевти мотивують, спонукають, заохочують і допомагають населенню підвищувати рівень відповідальності за власне здоров'я та здоров'я своїх близьких й отримувати важливу інформацію про особливості застосування та дії ЛЗ на організм людини.

Перспективи подальших досліджень пов'язано з аналізом одного з ключових напрямів формування фармацевтичної обізнаності населення – культури self-care із залученням незалежних спеціалістів сфери охорони здоров'я. Окрім цього, доцільним вбачаємо й проведення опитування щодо визначення рівня фармацевтичної обізнаності серед населення України з урахуванням соціально-демографічних характеристик респондентів, а саме: статі, віку, сімейного стану (зокрема наявність дітей), рівня освіти, матеріального становища тощо. У подальшому проведені комплексні

дослідження стануть підґрунтям для розробки концептуальної моделі щодо впровадження фармацевтичної обізнаності в питаннях здоров'я як окремої особи, так і суспільства в цілому з урахуванням сучасних соціально орієнтованих тенденцій функціонування сфери охорони здоров'я. Обґрунтування комплексу організаційно-економічних, медико-фармацевтичних, соціально-суспільних заходів для функціонування моделі будуть сприяти збереженню, зміцненню і відновленню здоров'я населення України.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Перелік використаних джерел інформації

1. Про затвердження Державної стратегії реалізації державної політики забезпечення населення лікарськими засобами на період до 2025 року : Постанова КМ України від 05.12.2018 р. № 1022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1022-2018-%D0%BF#Text>.
2. Індекс здоров'я України-2019. Результати загальнонаціонального дослідження. Київ, 2020. 103 с. URL: http://health-index.com.ua/HI_Report_2019_Preview.pdf.
3. Кірсанов Д. Аптечний продаж за підсумками 2021 р.: фармринок продовжує зростання, перевищуючи очікування експертів. *Щотижневик «Аптека»*. 2022. № 2 (1323). URL: <https://www.apteka.ua/article/625683>.
4. Дмитрик К. Промоція фармбрендів серед професійної аудиторії: підсумки 2021 р. *Щотижневик «Аптека»*. 2022. № 3 (1324). URL: <https://www.apteka.ua/article/626455>.
5. Волкова А. В., Ковтун Є. Ю. Дослідження поняття «медична грамотність» та підходів до її оцінки. *Соціальна фармація в охороні здоров'я*. 2021. Т. 7, № 1. С. 3-11. DOI: <https://doi.org/10.24959/sphhcj.21.212>.
6. Жадько С. В., Пестун І. В., Завадська Н. П., Сеньків Н. М. Маркетингове дослідження рівня сприяння раціональному використанню лікарських засобів фармацевтичними працівниками в Україні. *Соціальна фармація в охороні здоров'я*. 2021. Т. 7, № 1. С. 42-53. DOI: <https://doi.org/10.24959/sphhcj.21.207>.
7. Kotvitska A., Surikova I. Rationale of the methodology classification of medication related errors during the retail sales of drugs in Ukraine. *ScienceRise: Pharmaceutical Science*. 2020. No. 1 (23). P. 4–9. DOI: <https://doi.org/10.15587/2519-4852.2020.197342>.
8. Сурікова І. О. Наукове обґрунтування сучасних принципів соціальної фармації в реформуванні охорони здоров'я : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фармацевт. наук : спец. 15.00.01 «Технологія ліків, організація фармацевтичної справи та судова фармація». Харків, 2020. 27 с.
9. Baur C., Brach C. Pharmacy research on health literacy can contribute to national goals and health care system improvements. *Research in social & administrative pharmacy*. 2013. No. 9 (5). P. 498–502. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sapharm.2013.06.012>.
10. Conceptualization, Development and Psychometric Evaluations of a New Medication-Related Health Literacy Instrument: The Chinese Medication Literacy Measurement / Hsiang-Wen Lin et al. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2020. No. 17 (19). P. 6951. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph17196951>.
11. Ideal instruments used to measure health literacy related to medication use: A systematic review / O. R. Mafruhah, Y.-M. Huang, O. O. Shiyabola, G.-L. Shen, H.-W. Lin. *Research in Social and Administrative Pharmacy*. 2021. Vol. 17, Issue 10. P. 1663-1672. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sapharm.2021.01.017>.
12. Health and medication literacy and the desire to participate in pharmacotherapy decision making – comparison of two countries / M. Cordina, K. Hämeen-Anttila, J. Lauri, S. Tabone, H. Enlund. *Research in Social and Administrative Pharmacy*. 2018. Vol. 14, Issue 9. P. 817-823. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sapharm.2018.06.009>.
13. Mariusz, D., Grysztar M. Socio-Economic Determinants of Health Literacy in High School Students: A Cross-Sectional Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2021. No. 18 (22). P. 12231. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph182212231>.

14. Instruments assessing medication literacy in adult recipients of care: A systematic review of measurement properties / J. Gentizon, J. Hirt, C. Jaques, P.-O. Lang, C. Mabire. *International Journal of Nursing Studies*. 2021. Vol. 113. P. 103785. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2020.103785>.
15. Реклама в аптеках. URL: <https://simmonitoring.com/ua/advertising>.

References

1. KM Ukrainy. (2018). Postanova vid 05.12.2018 No. 1022 "Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii realizatsii derzhavnoi polityky zabezpechennia naselennia likarskymy zasobamy na period do 2025 roku". *zakon.rada.gov.ua*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1022-2018-%D0%BF#Text>.
2. Indeks zdorovia Ukrainy-2019. Rezultaty zahalnonatsionalnoho doslidzhennia. Available at: http://health-index.com.ua/HI_Report_2019_Preview.pdf.
3. Kirsanov, D. (2022). *Shchotyzhnevyyk "Apteka", 2 (1323)*. Available at: <https://www.apteka.ua/article/625683>.
4. Dmytryk, K. (2022). *Shchotyzhnevyyk "Apteka", 3 (1324)*. Available at: <https://www.apteka.ua/article/626455>.
5. Volkova, A. V., Kovtun, Ye. Yu. (2021). *Sotsialna farmatsiia v okhoroni zdorovia, 7 (1)*, 3-11. doi: <https://doi.org/10.24959/sphhcj.21.212>.
6. Zhadko, S. V., Pestun, I. V., Zavadzka, N. P., Senkiv, N. M. (2021). *Sotsialna farmatsiia v okhoroni zdorovia, 7 (1)*, 42-53. doi: <https://doi.org/10.24959/sphhcj.21.207>.
7. Kotvitska, A., Surikova, I. (2020). Rationale of the methodology classification of medication related errors during the retail sales of drugs in Ukraine. *ScienceRise: Pharmaceutical Science, 1 (23)*, 4-9. doi: <https://doi.org/10.15587/2519-4852.2020.197342>.
8. Surikova, I. O. (2020). Scientific substantiation of modern principles of social pharmacy in health care reform. *PhD thesis abstract*. Kharkiv.
9. Baur, C., Brach, C. (2013). Pharmacy research on health literacy can contribute to national goals and health care system improvements. *Research in Social and Administrative Pharmacy: RSAP, 9 (5)*, 498-502. doi: <https://doi.org/10.1016/j.sapharm.2013.06.012>.
10. Lin, H.-W., Chang, E. H., Yu, Ko, Wang, Chun-Yu, Wang, Yu-Shan, Mafruhah, O. R., Wu, Shang-Hua, Chen, Yu-Chieh, Huang, Yen-Ming (2020). Conceptualization, Development and Psychometric Evaluations of a New Medication-Related Health Literacy Instrument: The Chinese Medication Literacy Measurement *International Journal of Environmental Research and Public Health, 17 (19)*, 6951. doi: <https://doi.org/10.3390/ijerph17196951>.
11. Mafruhah, O. R., Huang, Y.-M., Shiyanbola, O. O., Shen, G.-L., Lin, H.-W. (2021). Ideal instruments used to measure health literacy related to medication use: A systematic review. *Research in Social and Administrative Pharmacy, 17 (10)*, 1663-1672. doi: <https://doi.org/10.1016/j.sapharm.2021.01.017>.
12. Cordina, M., Hämeen-Anttila, K., Lauri, J., Tabone, S., Enlund, H. (2018). Health and medication literacy and the desire to participate in pharmacotherapy decision making – comparison of two countries. *Research in Social and Administrative Pharmacy, 14 (9)*, P. 817-823. doi: <https://doi.org/10.1016/j.sapharm.2018.06.009>.
13. Mariusz, D., Grysztar, M. (2021). Socio-Economic Determinants of Health Literacy in High School Students: A Cross-Sectional Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 18 (22)*, 12231. doi: <https://doi.org/10.3390/ijerph182212231>.
14. Gentizon, J., Hirt, J., Jaques, C., Lang, P.-O., Mabire, C. (2021). Instruments assessing medication literacy in adult recipients of care: A systematic review of measurement properties. *International Journal of Nursing Studies, 113*, 103785. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2020.103785>.
15. Реклама в аптеках. Available at: <https://simmonitoring.com/ua/advertising>.

Відомості про авторів:

Котвицька А. А., докторка фармацевтичних наук, професорка, ректор, Національний фармацевтичний університет Міністерства охорони здоров'я України (<https://orcid.org/0000-0002-6650-1583>). E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Волкова А. В., кандидатка фармацевтичних наук, доцентка, завідувачка кафедри соціальної фармації, Національний фармацевтичний університет Міністерства охорони здоров'я України (<https://orcid.org/0000-0003-2718-5407>). E-mail: a.volkova@nuph.edu.ua

Овакімян О. С., кандидатка соціологічних наук, доцентка кафедри соціальної фармації, Національний фармацевтичний університет Міністерства охорони здоров'я України (<https://orcid.org/0000-0001-8762-9722>). E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Корж Ю. В., кандидатка фармацевтичних наук, доцентка кафедри соціальної фармації, Національний фармацевтичний університет Міністерства охорони здоров'я України (<https://orcid.org/0000-0002-0828-9772>). E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Сурікова І. О., кандидатка фармацевтичних наук, асистентка кафедри соціальної фармації, Національний фармацевтичний університет Міністерства охорони здоров'я України (<https://orcid.org/0000-0001-5028-2112>). E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Севрюков О. В., кандидат фармацевтичних наук, асистент кафедри соціальної фармації, Національний фармацевтичний університет Міністерства охорони здоров'я України (<https://orcid.org/0000-0003-1830-8081>). E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Information about authors:

Kotvitska A. A., Doctor of Pharmacy (Dr. habil.), professor, rector, National University of Pharmacy of the Ministry of Health of Ukraine (<https://orcid.org/0000-0002-6650-1583>). E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Volkova A. V., Candidate of Pharmacy (Ph.D.), associate professor, head of the Social Pharmacy Department, National University of Pharmacy of the Ministry of Health of Ukraine (<https://orcid.org/0000-0003-2718-5407>). E-mail: a.volkova@nuph.edu.ua

Ovakimian O. S., Candidate of Sociological Sciences (PhD), associate professor of the Social Pharmacy Department, National University of Pharmacy of the Ministry of Health of Ukraine (<https://orcid.org/0000-0001-8762-9722>). E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Korzh Yu. V., Candidate of Pharmacy (Ph.D.), associate professor of the Social Pharmacy Department, National University of Pharmacy of the Ministry of Health of Ukraine (<https://orcid.org/0000-0002-0828-9772>). E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Surikova I. O., Candidate of Pharmacy (PhD), teaching assistant of the Social Pharmacy Department, National University of Pharmacy of the Ministry of Health of Ukraine (<https://orcid.org/0000-0001-5028-2112>). E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Sevriukov O. V., Candidate of Pharmacy (PhD), teaching assistant of the Social Pharmacy Department, National University of Pharmacy of the Ministry of Health of Ukraine (<https://orcid.org/0000-0003-1830-8081>). E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Надійшла до редакції 28.08.2022 р.